

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Age Society) โดยจากข้อมูลของ United Nations World Population Ageing พบว่า หลังจากปี 2552 ประชากรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ได้แก่ เด็กและผู้สูงอายุ จะมีจำนวนมากกว่าประชากรในวัยแรงงาน และในปี 2560 จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประชากรเด็กน้อยกว่าผู้สูงอายุ สถานการณ์นี้เป็นผลจากการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว และการลดลงอย่างต่อเนื่องของระดับการตายของประชากรเนื่องจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนมุ่งสู่การบริโภคนิยมสูงขึ้น ความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปรัชญาการดำเนินชีวิตคู่เปลี่ยนไป การมีขนาดครอบครัวที่เล็กลง ลูกหลานต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ ทิ้งให้ผู้สูงอายุและเด็กอยู่บ้าน มีการพึ่งพากันและกันในสังคมหรือชุมชนลดลง

ในปี 2568 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 5 ในทวีปเอเชีย คือ 13.9 ล้านคน และภายในปี 2573 สัดส่วนประชากรสูงอายุในช่วงวัย 60 ปี 65 ปี และ 80 ปี ขึ้นไป จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนประชากรวัยปลาย (อายุ 80 ปี ขึ้นไป) จะเพิ่มจากประมาณร้อยละ 13 ของประชากรสูงอายุทั้งหมดเป็นเกือบ 1 ใน 5 ของประชากรสูงอายุ และจากอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุชาวไทยที่เพิ่มขึ้นปีละ 5 แสนคน กระทรวงสาธารณสุขคาดว่าในปี 2574 ประเทศไทยก้าวสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” โดยจะมีผู้สูงอายุ 1 คนในประชากรทุก ๆ 5 คน (ณิชานี ฉุนฉลาด , 2558 หน้า 1)

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยหนึ่งในนโยบายทั้ง 11 ด้านรัฐบาลให้ความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต มีการจัดเตรียมระบบการดูแลในบ้าน สถานพักฟื้น และโรงพยาบาลที่เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและครอบครัวรวมทั้งพัฒนาระบบการเงินการคลังสำหรับผู้สูงอายุนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าอาจยังไม่สอดคล้องและเพียงพอต่อการดำเนินชีวิต โดยส่วนใหญ่แล้วการบริการและการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จะเน้นการบริการและการจัดสวัสดิการเชิงสงเคราะห์เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตในวิถีชีวิตประจำวัน แต่ไม่ได้ให้ความสนใจในกรณีที่ผู้สูงอายุจะต้องได้พบทุกคนในช่วงเวลาอันใกล้คือเรื่องการตายมากขึ้น การบริการและการจัดสวัสดิการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตายมักจะเป็นบริการเกี่ยวกับการดูแลทางร่างกายและจิตใจเพื่อที่จะ

เตรียมตัวเตรียมใจของผู้สูงอายุให้พร้อมที่จะเผชิญกับการตายอย่างสงบ ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติแต่ละชุมชน จะมีการบริการและการจัดสวัสดิการด้านการสร้างหลักประกันการตายในกลุ่มผู้สูงอายุ ที่เรียกว่า “ฌาปนกิจสงเคราะห์” ซึ่งมักจะเป็นการดูแลกันเองของผู้สูงอายุ ตลอดจน ครอบครัวและชุมชนของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระให้กับทายาทได้มีเงินค่าจัดการศพหากเสียชีวิต โดยครอบครัวไม่ต้องเดือดร้อนและเป็นการช่วยเหลือครั้งสุดท้ายของชุมชนนั่นเองการฌาปนกิจสงเคราะห์ถือว่าเป็นหลักประกันการตายและเป็นสวัสดิการสิ่งสุดท้ายของชีวิต ได้รับการพัฒนาไปสู่รูปแบบการสร้างสวัสดิการพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

ในปัจจุบันการดำเนินงานด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์มีการจัดตั้งทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทย ทั้งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและไม่ได้จดทะเบียนเป็นสมาคม จัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยหากมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ แต่หากไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลจะเป็นการนำวิธีการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ มาปรับใช้ ซึ่งจะมีการรวมกลุ่มในวงจำกัด เพื่อดูแลในเรื่องการตายโดยเฉพาะ จะมีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานเฉพาะพื้นที่ ถือเป็นกิจกรรมนอกกฎหมาย โดยจะมีหน่วยงานท้องถิ่น เทศบาล ควบคุมดูแลการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของการฌาปนกิจสงเคราะห์นั้นจะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการรับเงินจากสมาชิก และการจ่ายเงินสงเคราะห์ตามข้อกำหนดและจุดมุ่งหมายของแต่ละแห่ง กิจกรรมการดำเนินงานหลักซึ่งถือเป็นหัวใจของการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ คือ การจัดทำบัญชี ส่วนใหญ่ผู้ที่มีหน้าที่จดบันทึกหรือจัดทำบัญชีของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์จะมีการจัดทำบัญชีด้วยมือ ในสมุดหรือแบบฟอร์มที่จัดทำขึ้น ทั้งด้านการรับเงิน การจ่ายเงิน ซึ่งควรจะมีบันทึกวันที่ที่มีการรับเงิน จ่ายเงิน และจะต้องมีเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ประกอบการบันทึกบัญชี ตลอดจนจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานประจำปีให้กับสมาชิก คณะกรรมการและหน่วยงานท้องถิ่น เทศบาลที่เข้ามากำกับดูแลด้วย แต่ในทางปฏิบัตินั้นบางครั้งอาจจะบันทึกบัญชีล่าช้า ไม่ทันต่อเวลา เอกสารประกอบการบันทึกบัญชีไม่ครบถ้วน ขาดการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง จนนำไปสู่ช่องทางของผู้ที่หาประโยชน์จากเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ ทุจริตเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ ซึ่งเกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ กรณีชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ จังหวัดอุดรธานี ร้องเรียนให้สมาคมจ่ายเงินค่าจัดการศพที่ค้างจ่ายสมาชิกที่เสียชีวิต กรณีชาวบ้านร้องเรียนถูกโกงการจ่ายเงินกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุ จังหวัดพิษณุโลก หรือแม้แต่กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุสระแก้วและพลอยแหวน จังหวัดจันทบุรี (ไทยโพสต์, 2561) ทั้งนี้การร้องเรียนดังกล่าวเนื่องมาจากจัดทำบัญชีของกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ไม่มีความถูกต้อง ขาดความโปร่งใส และไม่สามารถตรวจสอบได้ นำไปสู่การทุจริตของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าว ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของสมาชิกที่มีต่อกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์นั่นเอง

สำหรับในตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีนั้น มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ของชมรมผู้สูงอายุขึ้น มีการปฏิบัติงานด้านการรับเงินจากสมาชิก และการจ่ายเงินสงเคราะห์ตามข้อกำหนดให้แก่ทายาทหรือครอบครัวที่ตายเพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดการงานศพและสงเคราะห์ครอบครัว เป็นการสงเคราะห์เฉพาะกลุ่มในวงจำกัด และยังไม่มีการจดทะเบียนเพื่อให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีเพียงเทศบาลตำบลมะขามเมืองใหม่ และนักพัฒนาชุมชนที่เข้ามาช่วยหาคำแนะนำ ติดตาม ดูแล และควบคุมการดำเนินงานของกลุ่ม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนฯ รับผิดชอบดูแลการทำงานต่าง ๆ แต่สำหรับงานด้านการจัดทำบัญชีนั้น ประธานกองทุนฯ ซึ่งเป็นผู้อาวุโส อายุค่อนข้างมาก และสามารถจัดทำบัญชีได้เล็กน้อย เป็นผู้รับผิดชอบในด้านการจัดทำบัญชีของกองทุน จึงทำให้การจัดทำบัญชีของกองทุนมีการจัดทำในสมุดบัญชีรับจ่ายเพียงเล่มเดียว เพื่อความสะดวกในการบันทึกบัญชีเท่านั้น แต่อาจยังไม่เหมาะสมตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ส่งผลให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับข้อมูลสารสนเทศไม่ทันต่อการวางแผนและตัดสินใจ

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดทำบัญชีของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีที่เหมาะสม นำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดทำบัญชีของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีที่เหมาะสม นำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ประโยชน์ของการวิจัย

กองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชี ไปใช้เป็นข้อมูลในการเพิ่มศักยภาพของการดำเนินงานกองทุนอย่างยั่งยืน นำเชื่อถือต่อผู้มีส่วนได้เสีย

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดทำบัญชีปัจจุบัน ปัญหาในการจัดทำบัญชี และแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มและผู้เกี่ยวข้อง

2. **ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** คือ ประธาน คณะกรรมการกองทุนจำนวน 31 ราย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 1 ราย รวมจำนวน 32 ราย วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย

ประธานกองทุนสวัสดิการช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ 1 ราย
 คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการช่วยเหลืองานศพชมรมผู้สูงอายุ 30 ราย
 นักพัฒนาชุมชนหรือผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน ประจำเทศบาลตำบลมะขามเมืองใหม่ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี 1 ราย

3. **ขอบเขตด้านสถานที่** ณ ที่ทำการกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

4. **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ตุลาคม 2561 – กันยายน 2562

นิยามศัพท์เฉพาะ

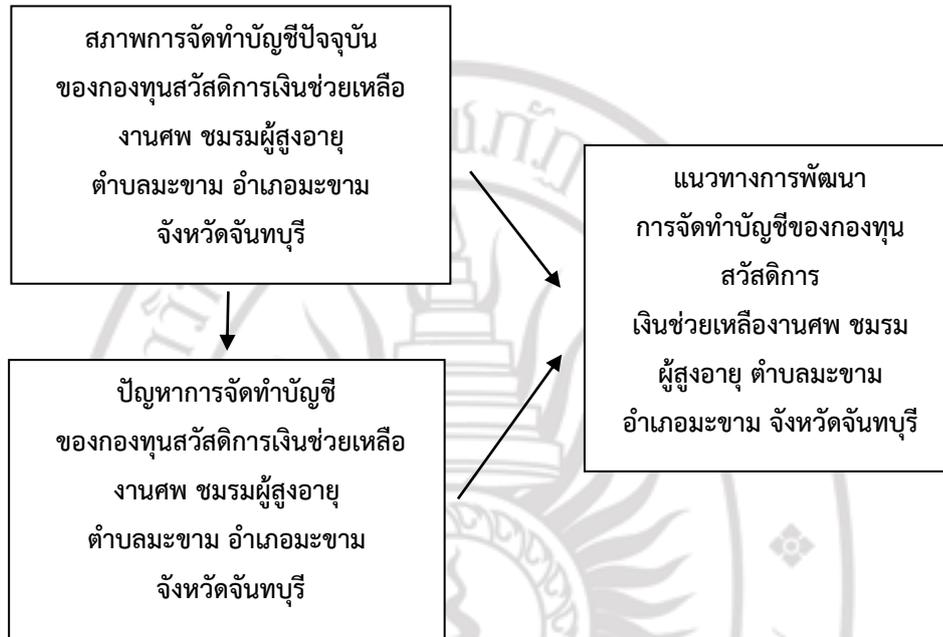
แนวทางการพัฒนา หมายถึง รูปแบบ วิธีการ การวางแผนการปฏิบัติงานที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการจัดทำบัญชีกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ในอนาคต

การจัดทำบัญชี หมายถึง การจดบันทึกรายการที่เกี่ยวข้องกับการรับเงิน การจ่ายเงิน ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี รวมไปถึงการจัดทำรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง

กองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ หมายถึง กองทุนสวัสดิการเงินช่วยเหลืองานศพ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ สัญชาติไทย ที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึง ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย